

Залізні стовпи

By

Андрій Хохолкін

+380672306063
khokholkin@gmail.com

НАТ. ПОДВІР'Я БІЛЯ ХАТИ ТАРАСА ВЕЧІР

Велика родина сидить навколо вогнища, що розкладене неподалік від старої засохлої вишні. Це родина Шевченків, спиною спираючись на стовбур вишні сидить ДІД ІВАН (65), обабіч нього сидять батько Тараса - ГРИГОРІЙ (39) і Тарасів старший брат МИКИТА (9), поруч з Григорієм сидить мати Тараса - КАТЕРИНА (37) з малою МАРІЄЮ на руках (1), між матір'ю і ТАРАСОМ (6), розташувалася ЯРИНА (4). Стрекотять цвіркуни. З-поза хати виходить КАТЕРИНА (16), вона несе горщик з кашею. Підійшовши до родинного кола, Катерина бере миски і накладає в них наваристу густу кашу. В цей час Дід Іван розповідає про долю героїв Коліївщини.

ДІД ІВАН

І многі с тех хто в сечах кровавих
Коліївщини був, хто бився за волю свою і
за віру православну, схоплені були.
Козаки з Дону, що братами себе називали
по крові та вірі православної, обдурили
Залізняка і Гонту, і старшину всю.
Виманили їх з укріплень...

Тарас зачарованно дивиться на діда.

ДІД ІВАН

(продовжує)

... і віддали ворогам віри православної -
католикам та юдеям, на страту. Страшні
кари поляки вигадали для люду
православного, щоб дух і волю їм зламати.
Та Гонта й братчики витримали все і ніхто
з мучителів їхніх не засміявся і не сказав -
хлоп помираючи кричить як свиня. Бо
козаки вони були, лицарі і стійко смерть
свою прийняли святу. Нам на навчання.

ГРИГОРІЙ

Батьку. Навіщо дітям голову займаєш? Не
такий зараз час.

(до Микити)

Микито давай швидче, та лягай, дорога
взавтра довга, засвітло ставати.

Микита дивиться на батька і швидко доїдає свою кашу. Марія прокидається і починає скиглити, мати прикладає її до грудей і дитина заспокоюється. Ярина дивиться на вогнище, бере палку і починає лупити вугілля, сноп іскор підіймається вгору, мати кидає швидкий погляд на Катерину, та підходить до Ярини, підіймає її та сідає на її місце, тримаючи сестру на руках. Ярина трохи незадоволена, але швидко заспокоюється і починає гратися намистом, що огортає шию Катерини. Дід Іван мовчки дивиться на Григорія. Той зосереджено їсть. Всі зайняті своїми справами, ніхто, окрім Тараса не дивиться на діда. Дід побачивши погляд Тараса, починає нову оповіданку.

ДІД ІВАН

Далеко звідси, там де край землі, стоять
стовпи залізні, що небо над землею
тримають. У тій землі сади цвітуть і люд

живе щасливий. Бо вільний.
Народжуються вільні, вільні і живуть і
вільно ходять...

Тарасові чується легкий шелест, він обертається на звук - то сова, що вместилася на тині. Птах уважно, неблимним оком, дивиться на Тараса, а той зацікавлено розглядає птаха. Раптом сова розправляє крила і стрімко злітає в нічне, наповнене зорями, небо. Тарас проводить її поглядом.

СОН ТАРАСА ПОЧАТОК

НАТ. НЕБО НІЧ

Раптом Тарас відчуває, що з й сам летіти може, і він поспішає наздогнати сову. Вітер ворухить пір'я птаха, що летить попереду, а унизу пролітають, залиті місячним сяйвом, мальовничі пейзажі - річки, лани, ліси і села.

НАТ. ДОРОГА НІЧ

Чутно металевий брязкіт. З'являються брудні ноги кількох чоловіків, що скуті кайданами. Чоловіки повільно йдуть вперед.

НАТ. НЕБО НІЧ

Внизу розкинулось село.

ІНТ. СІЛЬСЬКА ХАТА НІЧ

В одній з хат хаті чоловік сидить і, ховаючись, гострить ножа на підступне вбивство.

ІНТ. ШИНОК НІЧ

За столом двоє чоловіків грають в карти, один з них - шулер обдирає свого партнера по грі, той сумний і п'яний дивиться на свої гроші і речі, що валяються, скинуті шулером, на підлозі.

НАТ. НЕБО НІЧ

Внизу з'являється церква.

НАТ. ПОДВІР'Я ЦЕРКВИ ДЕНЬ

ТОВСТИЙ ДЯДЬКО, пихато посміхається, стоячи коло церкви. Він яскраво одягнутий навколо нього люди в сірому, що кланяються йому в ноги. Батюшка цілується з ним.

НАТ. ЛАН ДЕНЬ

Той самий дядько лупить жінку по спині нагайкою, вона закривається руками, спокійно зносить знущання і не плаче, бо сліз вже немає. Інші працівники - чоловіки і жінки, що стоять на лані, дивляться на цю картину і мовчать. Під кущем лежить немовля і невідомо чи живе воно чи ні.

ІНТ. СІЛЬСЬКА ЛАВКА ДЕНЬ

Товстий дядько зверхньо дивиться на вбогого каліку, киває тому рукою, щоб знімав з себе ганчір'я, що прикриває його тіло. Каліка скорено знімає свій одяг, оголюючи своє калічене тіло, на худій його шиї висить простий дерев'яний хрест. Одяг падає на підлогу і каліка отримує шмат чорного хліба.

НАТ. ПОДВІР'Я БІЛЯ ЗАМОЖНОЇ ХАТИ ДЕНЬ

Товстий дядько йде до будки, кличе свого собачу. Великий пес ліниво позіхає і виходить з будки. Чоловік стелить ганчір'я каліки в будку до пса. Пес незадоволено на це дивиться. Повертатись в свою будку він не хоче, тому лягає поруч.

НАТ. ПОДВІР'Я БІЛЯ ХАТИ БІДНЯКА ДЕНЬ

Двоє військових тримають жінку, що плаче. Інший військовий оглядає молодого парубка, м'язи, зуби і стусаном надсилає його з двору до інших парубків, що тиснуться один до одного в оточенні кількох військових.

НАТ. ДОРОГА НІЧ

Скуті кайданами ноги йдуть дорогою.

ІНТ. СІЛЬСЬКА ХАТА НІЧ

Стара хата без даху. Посередині кімнати, на колінах лежить жінка в чорному одязі. Перед іконою догорає свічка і гасне.

НАТ. НЕБО НІЧ

Тарас піднімається все вище і вище. Але навіть звідси чутно страшний брязкіт кайданів.

НАТ. ДОРОГА НІЧ

Ноги в кайданах повільно йдуть, брязкіт стає голоснішим, шириться. Звук стає настільки голосним, що заповнює собою все навколо і нічого окрім нього вже не чує.

КІНЕЦЬ СНУ ТАРАСА

ІНТ. ХАТА ТАРАСА РАНОК

Наляканий Тарас прокидається. Трохи ошелешено він оглядається, але вигляд рідної хати швидко заспокоює його. Він бачить, що інші ліжка вже порожні - всі прокинулись. Чуються голоси з двору і Тарас, прислуховуючись до них, виглядає у вікно. Крізь листя дерева, що росте просто біля вікна він бачить батька, що цілує матір, і Микиту, що сидить на возі готуючись правити волами. Поруч з ними Катерина, що тримає обох Тарасових сестер - одну на руках, іншу за руку. Батько сідає на воза, Микита кричить на волів і віз їде від двору. Батько заходиться співати чумацьку пісню.

ГРИГОРІЙ

А в городі буркун - зілля На тичину в'ється
Молодая дівчинонька За чумаком б'ється
Ой не бийся дівчинонька Та молися Богу
Випроваджу воли й вози Сам вернусь

додому

Дружина махає йому рукою, потім піднімає з землі граблі, дає настанови Катерині і йде вулицею в інший бік - на поле. Катерина забирає сестер і йде до хати. Тарас швидко лягає на свою лавку, прикидаючись, що ще спить.

В хату входить Катерина. Обох дітей вона садить у відгороджений закуток і починає, співаючи, прибирати в хаті.

КАТЕРИНА

Ой піду я у лужок, Стоять дівки у кружок.
Стоять дівки у кружок, Піють пісню в
голосок. «Вже нам, дівки, не до вас,
Беруть у солдати нас. Беруть у солдати
нас, Бо прийшов уже наказ: Щоби бороди
побрити, Назад кучері завити»...

Тарас слідкує за нею. Катерина помічає його погляд і посміхається йому.

КАТЕРИНА

Вставай ледащо, бо щастя проспиш.

Тарас підхоплюється з лавки і біжить до Катерини, вона зі сміхом обіймає брата.

НАТ. ПОДВІР'Я БІЛЯ ХАТИ ТАРАСА РАНОК

Тарас сидить на килимку в тіні вишневого дерева. Перед їм стоїть велика миска в котру Катерина наливає молоко. Тарас ламає і кришить в молоко чорний хліб, бере ложку й починає їсти. Катерина, посміхаючись, дивиться на брата.

НАТ. ДВІР БУДИНКУ РАНОК

Тарас ламає лозину. Вона гнучка, не піддається, але Тарас вперто смикає її. Поруч лежить суха гілка, але Тарасові байдуже на неї - йому потрібна ця, свіжа, зелена лозина. Нарешті вона з хрустом ламається. Тарас піднімає її вгору наче шаблю. Будяки, що захопили шмат подвір'я стоять наче армія. Тарас дивиться на них стискаючи свою зброю. Ще мить і він вже не знаючи страху врубається в ряди бур'яну. Красиві голови будяків легко рубаються шаблею і лягають під ноги Тараса. Все глибше й глибше заходить він у зарослі, аж поки не розуміє, що оточений бур'яном з усіх боків. Тарас крутиться навколо, рубає, сече їх допоки навколо нього не залишаються тільки понівечені ним рослини. Хлопчик з задоволенням дивиться на плоди своєї праці. Раптом він помічає Діда Івана, котрий повільною ходою старої людини суне до льоху. Тарас ховається в бур'ян і стежить за дідом. Дід підходить до льоху і дістає з схованки щось загорнуте в стару, колись яскраву, матерію. Тарас, ховаючись, підповзає ближче. Дід сідає на старого пня, кладе пакунок собі на коліна і, тремтячими руками, розгортає його. Тканина розгортається. Промінь сонця відбивається від леза - це козацька шабля. Захоплений Тарас подається вперед, під його ногою тріщить суха гілка. Дід чує звук і, де та старість ділась, рвучко піднімається, міцно стискаючи в руці смертельну зброю. Суворий образ діда лякає Тараса і він швидко пластує назад. Вискочивши з заростей бур'яну Тарас швидко біжить з двору на вулицю.

НАТ. ВУЛИЦЯ СЕЛА

Тарас швидко біжить вулицею до краю села.

НАТ. ЛАН ЗА СЕЛОМ

Тарас біжить довго, аж поки не падає на землю. Він важко дихає. З часом, ховаючись, він піднімає очі з трави і бачить, що окрім нього, навкруги нікого нема. Тарас заспокоюється і лягає на спину, дивлячись в небо. Він помічає комашок, що літають і сідають на траву, що повзають землею, з'являється метелик котрий п'є з квітки нектар, напившись метелик спокійно, повільно перелітає на іншу квітку. З'являється бджола. Вона відрізняється від метелика - вона швидко перелітає з квітки на квітку поспішаючи зібрати якомога більше коштовної рідини. Тарас стежить за бджолою, спочатку повзе за нею, а потім біжить. Бджола приводить його на пасіку.

НАТ. ПАСІКА ДЕНЬ

До вулика злітаються тисячі бджіл. Вони заклопотано залітають всередину вулика і вилітають звідти. Над пасікою висить дзижчання працюючих комах. Тарас бачить, що таких вуликів тут безліч. З'являється пасічник у широкому дрилі з сіткою на обличчі. Він овіює димом один з вуликів і бджоли починають панічно тікати з нього. Коли бджоли лишають своє помешкання, пасічник дістає рамку і несе її до бочки. Тарас слідкує за ним. Пасічник видобуває мед. Помітивши Тараса пасічник пропонує йому шматок сот з медом, але Тарас відмовляється і біжить з пасіки.

НАТ. ЛАН ДЕНЬ

Перед Тарасом виростає курган. Хлопчик зупиняється і роздивляється його.

ТАРАС

А, що там за могилою? Мабуть там кінець світу, ті залізні стовпи, що на них держиться небо. Треба піти подивитись на край світу, на землю щасливу

Тарас рушає до кургану

НАТ. КУРГАН ДЕНЬ

Тарас підходить до кургану і починає дертися на нього. Маленькі камінчики зриваються і котяться вниз. Тарас уже забив і коліно, і ліктя, але вперто дряпається вгору. От нарешті і верхівка. Тарас стоячи оглядає розкинутий навколо нього краєвид. Він бачить лан і шмат річки, і дорогу, і ліс, що чорніє вдалині. Тарас оглядається навколо, він не знає куди йти далі. Хлопчик піднімає з землі суху гілку, заплющує очі і крутиться навколо себе з витягнутою перед собою гілкою. Зупинившись він помічає куди вказує гілка, кидає її на землю і спускається з кургана вниз, на шлях.

НАТ. ШЛЯХ ДЕНЬ

Тарас йде шляхом. Навколо нікого нема. Співають пташки, дзижчать мухи, коники стрибають в траві. Раптом з-заду чується звук карети і

крик ВІЗНИКА.

ВІЗНИК
З дороги шибеник!

Тарас відсахується і повз нього, піднімаючи куряву, пролітає карета. Пил закриває все навколо, навіть небо і сонце. Раптом Тараса штовхають в спину і він знову потрапляє на центр шляху. Запилений шлях наповнюється людьми. З пилу виринають силуети людей, тварин. Вони оточують Тараса, проходять і проїжджають повз нього. Селяни, солдати, вози, коні, воли. Стає дуже гамірно, зростає тиснява. Пилу так багато, що Тарас починає задихатись, кашляти. Він намагається вирватись з дороги, але все, що навколо, люди, коні, не пускають його. Вони наче стіна, стіна, що рухається. Аж раптом Тарас помічає невеличку шпарину в котру можна прослизнути і тікає з шляху.

НАТ. ЛАН ДЕНЬ

Стомлений Тарас йде від шляху вбік. Він кашляє, витирає спітніле, запилене обличчя. Чується голос жайворонка в небі. Тарас піднімає обличчя до сонця і бачить, що від нього на землю йде стовбур світла, зачарований Тарас дивиться на нього.

МАРЕВО ТАРАСА

ІНТ. КУЗНЯ ДЕНЬ

Розпечена піч в котрій червоніє смужка металу. Червону смужку дістають і кладуть на ковадло. Молот мне метал, надає йому форму. Смужка опускається в відро з водою і з нього виривається пара. Лезо загострюється на камені, з нього летять іскри. Ніж блищить на сонці, поруч з'являється ще один ніж і ще, і ще. Семеро клинків з'єднуються загостреними кінцями і згори на них спускається білий голуб. Голуб сідає на ножі, сидить лиш мить і раптом повністю розчиняється в ножах. Клинки беруть до рук і піднімають в гору, до неба. Клинків багато, так багато, що вони перетворюються на річку, бурхливу річку, що б'ється у велику жовто-сіру стіну. Раз за разом хвиля накочується на стіну і спадає, аж поки не з'являється перша тріщина. Тріщина проходить від фундаменту і аж до самої верхівки. Від першої тріщини відходить ще одна. Їх стає багато. Натиск міцнішає - потужні, штормові хвилі б'ють в стіну і вона падає під натиском. Звук води стає спокійнішим, її голос перетворюється з штормового на срібний, наче дзюрчання струмочка.

ЗАКІНЧЕННЯ МАРЕВА ТАРАСА

НАТ. ЛАН ВЕЧІР

Тарас розплющує очі і бачить силуети кількох чоловіків. Це ЧУМАКИ. Один з них поливає голову Тараса водою з керамічної фляги.

ЧУМАК 1
Ти чий, хлопче?

ТАРАС
Я Шевченків син, Тарас

ЧУМАК 2
І звідки ти Тарас?

ТАРАС
З Керелівки

ЧУМАК 1
Далеко ти забрався. Ти сам тут?
Загубився?

ТАРАС
Я стовпи шукав?

ЧУМАК 2
Які сповпи?

ТАРАС
Що небо над землею тримають

ЧУМАК 1
Овва. І як знайшов?

Тарас недовірливо дивиться на чумаків.

ТАРАС
Знайшов

ЧУМАК 1
От і молодець. Куди далі підеш?

ТАРАС
Додому. В Керелівку

ЧУМАК 1
Ну якщо сам йтимеш до ночі не встигнеш.
Сідай на воза. Підвеземо.

Тарас підводиться, його трохи хитає, чумак підхоплює його на руки і вкладає на воза. Чумаки сідають поруч і вози рушають дорогою. Дорогою чумаки співають пісню.

НАТ. ВІЗ ЧУМАКІВ ВЕЧІР

Тарас дивиться у вечірнє небо, розглядає хмари схожі на якихось дивовижних тварин, котрих ніхто і ніде не бачив. Вози зупиняються.

ЧУМАК 1
Ну все хлопче. Керелівка. Додому дійдеш?

Тарас піднімає голову і бачить своє село. Радісний він зіскакує з воза і біжить до своєї хати.

ТАРАС
Знайду

ЧУМАК 1
Ну бувай

Вози повертають і відїжджають від села.

НАТ. ВУЛИЦЯ СЕЛА ВЕЧІР

Тарас біжить вулицею до свого будинку. От і перелаз. Поруч з ним стоїть зажурена Катерина. Помітивши брата вона радісно кричить.

КАТЕРИНА
Прийшов, прийшов

Катерина підхоплює брата на руки і несе до родини, що вечеряє. Тарас з острахом дивиться на діда, але той зайнятий своєю їжею. Мати сидить з двома дочками на руках, одну - Марію годує груддю, а другу - Ярину, кашею з миски. Тарас сідає до всіх і Катерина дає йому миску з кашею.

КАТЕРИНА
Сідай вечеряй прибуду

Тарас починає швидко із задоволенням їсти, піднімає очі і зустрічається з суворим поглядом діда. Тарас дивиться на діда, і в того змінюється суворий вираз обличчя на усміхнений. Дід підморгує Тарасові і той посміхається діду у відповідь. Тарас продовжує їсти свою кашу поки миска не порожніє. Задоволений Тарас оглядається. Мати вже погодувала сестер і їсть сама, Катерина забирає у діда порожню миску, потім забирає і у Тараса. Тарас підводиться і сідає поруч з дідом, той посміхаючись дивиться на онука.

ТАРАС
Діду, а ті стовпи я знайшов

ДІД ІВАН
Які стовпи?

ТАРАС
Що небо над землею тримають

ДІД ІВАН
Залізні?

ТАРАС
Вони не залізні. Вони сонячні. Сонячні стовпи тримають небо. Я сам бачив

Дід Іван замислився, хитро глянув на онука

ДІД ІВАН
А як ніч настає, сонце зникає. Як тоді небо не пада?

Тарас замислюється, оглядається навколо, дивиться на небо.

ТАРАС
Я не знаю

Дід уважно дивиться на онука

ДІД ІВАН
Ти шаблю мою бачив?

Тарас злякано опускає очі долу. Дід бере онука за підборіддя і піднімає його обличчя вгору, уважно дивиться йому в очі.

ДІД ІВАН
Це сильна зброя, але Бог дав тобі
сильнішу. Твоя шабля ось тут

Дід торкається Тарасового чола

ДІД ІВАН
Твоя шабля ось тут

Дід Іван торкається Тарасових очей

ДІД ІВАН
Твоя шабля ось тут

Дід Іван торкається Тарасових уст

ДІД ІВАН
І твоя шабля ось тут

Дід Іван торкається Тарасових грудей, там де серце.

ДІД ІВАН
Не бійся цього. Твій прадід і прапрадід за
Україну залізом боролись, а ти розумом
своїм бийся. Ти з козацького роду. Ті, що
ніколи ні перед ким голови не схиляли,
тепер перед паном спина гнуть, а ти не
гни. Не схиляйся перед ними Тарасе.
Бийся....

Тарас уважно слухає діда. Чутно шелест крил і Тарас знову бачить сову,
що сидить на паркани. Тарас уважно дивиться на неї, а вона підморгує
йому одним оком.

Кінець